

“महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल)नियम; १९६१

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

सचिवालय, मुंबई दिनांक ९ मे १९६१

क्रमांक एमएजी १०५८ एस. पुढील, “महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम; १९६१” सर्वसाधारण माहितीकरीता प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल)नियम, १९६१

*१. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ-

- (१) या नियमांना महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१ असे म्हणता येईल.
- (२) ते संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यात लागू होतील.
- (३) ते १ जून १९६१ पासून अंमलात येतील.

त्या तारखेपासून, महाराष्ट्र राज्याच्या शासकीय कर्मचाऱ्यांना लागू असणारे, भूतपूर्व मुंबई राज्य व मध्य प्रदेश राज्य, हैदाबाद राज्य यांचे, शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या वैद्यकीय देखभालीसंबंधीचेही नियम व आदेश निरसित होतील.

*२. व्याख्या -

या नियमांमध्ये, विषयानुसार किंवा संदर्भानुसार एतद्विरुद्ध काहीही नसले तर -

- (१) “रूग्ण” म्हणजे, शासकीय कर्मचारी किंवा त्यांच्या कुटुंबातील कोणतीही व्यक्ती.
- (२) “शासकीय कर्मचारी” म्हणजे रोजंदारीवर नेमलेले कर्मचारी वर्ग वगळता, महाराष्ट्र शासनाने पुर्णवेळ तत्त्वावर नेमलेली, कोणतीही व्यक्ति, मग ती कायम असो किंवा तात्पुरती असो -आणि त्यामध्ये -
 - (अ) रजेवर असलेला किंवा निलंबित केलेला (under suspension) शासकीय कर्मचारी; आणि
 - (ब) कोणत्याही शासकीय रूग्णालयातील मानसेवी वैद्यकीय अधिकारी;
 - (क) एक वर्षांपेक्षा कमी नसलेली सेवा झालेले व मासिक दराने वेतन घेणारे कार्यव्ययी आस्थापनेवर (work Charged Establishment) नेमलेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

(३). कुटुंब म्हणजे -

- (एक) शासकीय कर्मचाऱ्यांची पत्नी किंवा पती;
- (दोन) शासकीय कर्मचाऱ्यांवर अवलंबून असतील अशी शासकीय कर्मचाऱ्यांची औरस मुले, सावत्र मुले, कायदेशीर घेतलेली मुले
- (तीन). शासकीय कर्मचाऱ्यांवर पूर्णपणे अवलंबून असलेले शासकीय कर्मचाऱ्यांचे आईवडिल, टिप - महिला शासकीय कर्मचाऱ्याला तिच्यावर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या आणि तिच्या बरोबर राहात असलेल्या तिच्या आईवडिलांची किंवा तिच्या सासु-सासऱ्यांची निवड करता येईल.
- (चार) शासकीय कर्मचाऱ्यांवर पूर्णपणे अवलंबून असलेला १८ वर्षाखालील अविवाहित भाऊ
- (पाच) शासकीय कर्मचाऱ्यांवर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या अविवाहित बहिणी व घटस्फोटातील बहिणी (वय लक्षात न घेता.)

(सहा) .महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१ खाली प्रतिपूर्ती करण्यासाठी अंशकालीक तत्वावरिल नोकरी व्यतिरिक्त अन्य नोकरीस असलेली शासकीय कर्मचाऱ्याची मुले आणि अविवाहित मुली ही लाभदायक नोकरीत असल्याचे समजण्यात येईल आणि ती त्याच्यावर अवलंबून असल्याचे मानण्यात येणार नाही.

(सात) निवृत्तिवेतन घेत असलेले कर्मचाऱ्याचे आई-वडिल तसेच घटस्फोटित बहिणी, हे त्यांचे कमाल उत्पन्न दरमहा रूपये ५०० असेल या अटीस अधीन राहून शासकीय कर्मचाऱ्यावर अवलंबून असल्याचे समजण्यात येईल.

(आठ) यथास्थिती शासकीय कर्मचाऱ्याचा पती किंवा पत्नी वैद्यकीय भक्ता देणाऱ्या किंवा वैद्यकीय सुविधा पुरविणाऱ्या राज्य शासन, रेल्वे, संरक्षण, शासनाच्या मालकीची संघटना किंवा खाजगी संघटना यामध्ये काम करीत असले तर त्याला/तिला "महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१" अन्वये सवलतीचा लाभ घेण्याचा किंवा तो/ती काम करीत असलेल्या संघटनेने ठरविलेल्या सवलतीचा लाभ घेण्याचा हक्क असेल.

४. **"प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी (Authorised Medical Attendant-)** म्हणजे

(अ) ज्याचे वेतन दरमहा रू. ५०० पेक्षा कमी नाही अशा शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या, त्याचप्रमाणे मुंबईतील इतर कोणत्याही राजपत्रित अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत, मुंबईतील शासकीय रुग्णालयांचा अधीक्षक किंवा त्याने याबाबतीत प्राधिकृत केलेला इतर कोणताही अधिकारी आणि मुफसल क्षेत्रात, जिल्हा शल्यचिकित्सक किंवा यथास्थिती जिल्हा वैद्यकीय अधिकारी किंवा याबाबतीत त्यांनी प्राधिकृत केलेला इतर कोणताही अधिकारी.

(ब) ज्या अराजपत्रित शासकीय कर्मचाऱ्यांचे वेतन दरमहा रू. १५० पेक्षा जास्त परंतु दरमहा रू. ५०० पेक्षा कमी असेल अशा कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत, त्या ठिकाणचा किंवा जिल्ह्याच्या मुख्यालयाच्या ठिकाणचा महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग दोनचा अधिकारी.

(क) ज्या शासकीय कर्मचाऱ्यांचे वेतन दरमहा रू. १५० किंवा कमी असेल त्याच्या बाबतीत महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग तीन किंवा महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग तीन (अ) मधील त्या ठिकाणचा किंवा त्याजवळपासच्या ठिकाणचा अधिकारी.

टिप १ - ज्या ठिकाणी महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग दोन किंवा वर्ग ३, तीन (अ) मध्ये दोन किंवा अधिक अधिकारी असतील त्या ठिकाणी त्या अधिकाऱ्यापैकी वरिष्ठतम अधिकारी हा, पोदनियम (४) च्या खंड (ब) आणि (क) च्या प्रयोजनासाठी प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल.

टिप २ - ज्या ठिकाणी वरिल तीन प्रवर्गापैकी कोणत्याही प्रवर्गाचा एकच प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी असेल त्या ठिकाणी वैद्यकीय देखभाल व उपचार यांची गरज असणाऱ्या कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्यासाठी तो सक्षम प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी असेल.

टिप ३ - कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्याचा प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी हा, महाराष्ट्र राज्यामध्ये ज्या ठिकाणी तो कर्मचारी किंवा त्याच्या कुटुंबातील व्यक्ती आजारी पडेल त्या ठिकाणच्या संदर्भात

ठरवण्यात येईल. ते ठिकाण त्याला नोकरीवर पाठवल्याचे ठिकाण असो, त्याचे तात्पुरते राहण्याचे ठिकाण असो किंवा जेथे रजा घालवत असेल असे ठिकाण असो.

(५) "शासकीय रूग्णालय" म्हणजे, सपूर्णपणे शासनाच्या नियंत्रणाखाली असणारे शासकीय रूग्णालय/दवाखाना/प्रसूतिगृह/प्राथमिक आरोग्य केंद्र, वैद्यक व्यवसायीचे अर्थसहाय्यित केंद्र आणि राज्य मदत देत असलेले कोणतेही रूग्णालय/दवाखाना/प्रसूतिगृह आणि नगरपालिकेची आणि जिल्हा परिषदेची रूग्णालये/दवाखाने, आणि त्यामध्ये ज्याबाबतीत पूर्वोक्तपैकी कोणतीही संस्था उपलब्ध नसेल त्याबाबतीत, कोणत्याही लष्करी रूग्णालयाचा समावेश होतो

टिप (१) - सामान्यतः शासकीय कर्मचाऱ्याने आणि त्यांच्या कुटुंबीयाने शासकीय रूग्णालयातून, उपचार घ्यावेत. वरिल नियमान्वये मान्यताप्राप्त असलेल्या अशासकीय रूग्णालयामध्ये/दवाखान्यामध्ये, उपचार करून घेण्यापूर्वी गंभीर प्रकरणे वगळता, शासकीय कर्मचाऱ्यांनी न चुकता त्यांच्या प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचा सल्ला घ्यावा. शासन निर्णय दि. १९/१०/८३, १९/१०/८४, १९/१२/१९९२यामध्ये नमूद केलेल्या २३ आजारांखेरिज एखाद्या गंभीर आजारांच्याबाबतीत जर त्यांना एखाद्या अशासकीय रूग्णालये/दवाखाना इत्यादीमध्ये दाखल व्हायचे झाल्यास तसे त्यांच्या प्राधिकृत देखभाल अधिकाऱ्यास ताबडतोब कळविले पाहिजे.

टिप (२)- खाली नमूद केलेल्या आजारासाठी त्यांच्या नावासमोर दर्शविलेल्या संस्थांना मान्यता देण्यात आली आहे.

अ.क्र.	आजाराचे नांव	प्राधिकृत संस्थेचे नाव
1	लहान मुलांचे आजार	बाई जेरबाई वाडीया रूग्णालय, मुंबई.
२	कर्करोग	१. टाटा मेमोरियल रूग्णालय, मुंबई २. बालाभाई नानावटी रूग्णालय, मुंबई ३. कॅन्सर रिलीफ सोसायटी, नागपूर ४. अधिनी रूरल कॅन्सर रिसर्च अँड रिलीफ सोसायटी, बार्शी ५. श्री सिद्धेश्वर कॅन्सर हॉस्पिटल अँड रिसर्च सोसायटी, सोलपूर ६. इंडियन कॅन्सर सोसायटीच्या महाराष्ट्रतील सर्व संस्था ७. कॅन्सर इन्स्टिट्यूट, अड्यार, मद्रास
३	ऑर्थोपेडिक उपचार	१. ऑर्थोपेडिक हॉस्पिटल, महालक्ष्मी, मुंबई २. ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ फिजीकल मेडीसीन अँड रिहॅबिलिटेशन महालक्ष्मी, मुंबई.

४	मधुमेह	१. रहेजा रुग्णालय, मुंबई
५	मणक्याचे विकार, खूब्याचे विकार वेदनायुक्त सांध्याचे विकार व ते बदलण्याची शस्त्रक्रिया, दुर्बिणीव्दारे गुडघ्याच्या विकाराचे निदान व उपचार	१. संचेती इन्स्टिट्यूट फॉर ऑर्थोपेडिक रिहॅबिलिटेशन, पुणे
६.	(अ) हृदयउपमार्ग शस्त्रक्रिया	१) सदरन रेल्वेज, हेडक्वार्टरस हॉस्पिटल, पेराम्बूर, मद्रास २) ख्रिश्चन मेडिकल कॉलेज अॅण्ड हॉस्पिटल, बेल्लोरा ३) के.ई.एम रुग्णालय, मुंबई ४) जसलोक हॉस्पिटल, मुंबई ५) बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई ६) कस्तुरबा हॉस्पिटल, भोपाळ ७) श्री चेन्नाई तिरुनल इस्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस अॅण्ड टेक्नॉलाजी त्रिवेंद्रम .
	(ब) २.मुत्रपिंड प्रतिरोपण	१) ख्रिश्चन मेडिकल कॉलेज अॅण्ड हॉस्पिटल, बेल्लोरा २) पोस्टग्रॅज्युएट इन्सिट्यूट, चंदिगढ ३) ऑल इंडिया इन्सिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, नवी दिल्ली ४) जसलोक हॉस्पिटल, मुंबई ५) रुबी हॉल क्लिनिक, पुणे
	(क) हृदय शस्त्रक्रियेची प्रकरणे	१) सदरन रेल्वेज, हेडक्वार्टरस हॉस्पिटल, पेराम्बूर, मद्रास २) ख्रिश्चन मेडिकल कॉलेज अॅण्ड हॉस्पिटल, बेल्लोरा ३) के.ई.एम रुग्णालय, मुंबई ४) ऑल इंडिया इन्सिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, नवी दिल्ली ५) बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई ६) जी.बी.पंत हॉस्पिटल, नवी दिल्ली ७) श्री चेन्नाई तिरुनल इस्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस अॅण्ड टेक्नॉलाजी त्रिवेंद्रम ८) पोस्ट ग्रॅज्युएट इन्सिट्यूट, चंदिगढ ९) एम.एस.के.एम. हॉस्पिटल, कलकत्ता १०) कस्तुरबा हॉस्पिटल, भोपाळ ११) एन.एम. वाडीया इन्सिट्यूट ऑफ कार्डियोलॉजी, पुणे १२) रुबी हॉल क्लिनिक, पुणे

६. **“वैद्यकीय देखभाल”** म्हणजे, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने शासकीय रुग्णालयात किंवा रुग्ण जर शासकीय रुग्णालयात जाण्याच्या परस्थितीत नसेल तर रुग्णाच्या घरी किंवा त्याने आधी मान्य केले असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या रोगचिकित्सा कक्षामध्ये (कन्सल्टिंग रूम) केलेली देखभाल आणि त्यामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश होतो.

(अ) शासकीय रुग्णालयात किंवा प्रयोगशाळेत उपलब्ध असतील आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास आवश्यक वाटेल अशा, रोगनिदानाच्या प्रयोजनाकरीता करावयाच्या परीक्षेच्याव अन्वेषणाच्या विकृति चिकित्साविषयक, अणुजीव शास्त्राविषयक, क्ष किरणविषयक आणि इतर पद्धत आणि

(ब) प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी आवश्यक असल्याचे प्रमाणित करील असा, विशेषज्ञ किंवा वैद्यकीय अधिकारी प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याशी विचार विनिमय करून ठरवील त्या मर्यादेपर्यंत व तशा रितीने घ्यावयाचा शासकीय विशेषज्ञाचा म्हणजे शासकीय रुग्णालयाला संलग्न असा मानसेवी वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा किंवा शासनाच्या सेवेत असणाऱ्या इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा किंवा तसे अधिकारी नसतील तर इतर कोणत्याही विशेषज्ञाचा सल्ला.

७. **“उपचार”** म्हणजे येथे रुग्णावर उपचार करण्यात येईल अशा शासकीय रुग्णालयात उपलब्ध अशा सर्व वैद्यकीय आणि शल्यचिकित्साविषयक सुविधांचा उपयोग व त्यात पुढील गोष्टींचा समावेश होतो.

(अ) प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याला आवश्यक वाटेल अशा, विकृति चिकित्साविषयक, अणुजीव शास्त्रविषयक, क्ष - किरण शास्त्रविषयक पध्दती किंवा अन्वेषणाच्या अन्य पध्दतीचा वापर करणे.

(ब) राज्यातील शासकीय रुग्णालयांमध्ये सर्वसाधारणपणे उपलब्ध असतील अशी विशेष किंवा सामान्य औषधे, लस, रक्तजल किंवा त्यासंबंधीचे इतर उपचार विषयक पदार्थ पुरविणे.

(क) शासकीय रुग्णालयांमध्ये सर्वसाधारणपणे उपलब्ध नसतील आणि रुग्णाची स्थिती सुधारण्यासाठी किंवा बिघडण्यास प्रतिबंध होण्यासाठी आवश्यक असल्याबद्दल प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी लेखी प्रमाणित करील अशी औषधे, लस रक्तजल किंवा त्यासंबंधीचे उपचारविषयक पदार्थ पुरविणे.

(ड) जेथे रुग्णाला दाखल केले असेल अशा रुग्णालयात सर्वसाधारणपणे पुरवण्यात येणारी सर्वसाधारण वार्डातील जागा पुरवणे.

टिप - रुग्णालयामध्ये विशेष जागा उपलब्ध असेल आणि जर अशी विशेष जागा घेण्याची रुग्णाची इच्छा असेल व अशा जागेबद्दलच्या आकारापैकी मग तो आहारसह असो किंवा आहाराशिवाय असो ५० टक्के आकार देण्याची हमी देईल तर त्याला विशेष जागा पुरविण्यात येईल.

(इ) त्या रुग्णालयाकडून आंतर रुग्णांना सर्वसाधारणपणे देण्यात येतात अशा शुश्रूषाविषयक सोयी.

टिप - जेथे रुग्णाची योग्य ती शुश्रूषा करण्यात नोकरीवरिल परिचर्या कर्मचारी अपुरे असतील अशा शासकीय रुग्णालयात किंवा जर रुग्णाला विशेष परिचर्या सुविधा आवश्यक असल्याइतपत त्याची परीस्थिती (गंभीर)

असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास त्याच्या स्वेच्छानिर्णयानुसार, त्याला आवश्यक वाटेल अशा कालावधीसाठी एक जादा परिचारिका नेमता येईल.

(फ) त्या रूग्णालयाकडून इतर रूग्णांना सर्वसाधारणपणे देण्यात येतो असा आहार.

(ग) महिला रूग्णांचे बाळंतपण.

(ह) रक्त संक्रमण (ट्रान्सफ्युजन) सेवा.

(आय) शासकीय दंतोपचार रूग्णालयांमध्ये कवळी इत्यादीचा खर्च वगळून उपलब्ध होणारे सर्व दंतोपचार.

(जे) आवश्यक असेल तेथे, रूग्णाला रूग्णालयात नेण्याकरीता रूग्णवाहिका सेवेची तरतूद करणे.

टिप - रूग्णवाहिका सेवा आवश्यक असेल आणि ती उपलब्ध नसेल तेव्हा रूग्णाला आणि त्याच्या/तिच्या परिचाराला, आवश्यक असेल तर प्रवासाच्या नेत्याच्या पद्धतीने इष्ट स्थानी प्रवासी लवकरात लवकर पोहोचेल अशा निकटतम मार्गाने करता येईल. शंकास्पद प्रकरणाच्या बाबतीत प्राधिकृत देखभाल अधिकारी निकटतम आणि अत्यंत स्वस्त दराचा मार्ग ठरवू शकेल. जर प्रत्येक मार्ग हा ५ किलोमीटरपेक्षा अधिक अंतराचा असेल तरच ही सवलत अनुज्ञेय आहे.

(के) (एक) मधुमेह झाल्याचे कळल्यानंतर एक वर्षाच्या कालावधीत केलेले मधुमेहाचे उपचार हे रोगाच्या प्राथमिक अवस्थेतील असल्याचे समजण्यात यावेत आणि मधुमेहाचे प्रथम निदान झाल्यानंतर, पहिल्या एका वर्षामधील उपचारासंबंधीच्या मागण्या, संबंधित प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे, परिशीष्ट ६ मध्ये जोडलेल्या विहित नमुन्यात दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या आधारावर संबंधित कार्यालयास स्विकारता येतील. शासकीय कर्मचाऱ्याने, रोगाचे प्रथम निदान झाल्याची तारीख त्याच्या मागणीमध्ये दर्शविणे आवश्यक आहे.

(दोन) रोगाच्या प्राथमिक अवस्थेनंतरच्या उपचारासाठी मंजूरी देणारा प्राधिकारी अशा उपचाराची सतत गरज असल्याचे प्रमाणित करणारे, जवळच्या नागरी शल्यचिकित्सकाचे प्रमाणपत्र त्याच्या स्वेच्छानिर्णयानुसार रूग्णास सादर करण्यास भाग पाडू शकेल.

(८). **“राज्य” म्हणजे महाराष्ट्र राज्य.**

*३. शासकीय कर्मचाऱ्याचे मोफत वैद्यकीय परिचर्येसाठी खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती

(१) रूग्णाला विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराचा हक्क राहिल.

(२) जेव्हा पोट-नियम (१) खाली विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराचा रूग्णाला हक्क असेल तेव्हा प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे लेखी प्रमाणपत्र प्रस्तुत केल्यानंतर, त्याने अशा उपचारादाखल खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची प्रतिपूर्ती शासनाकडून शासकीय कर्मचाऱ्यास करण्यात येईल.

टिप - रूग्णाच्या निवासस्थानची शुश्रूषा १० दिवसांहून अधिक काळ चालू राहाण्याची शक्यता आहे, असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मते असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी रूग्णावरिल उपचारासाठी जरूर त्या सोयी सर्वात जवळच्या ज्या शासकीय रूग्णालयात उपलब्ध असतील त्या शासकीय रूग्णालयात रूग्णाला पाठवील.

***४. सर्वात जवळच्या शासकीय विशेषज्ञांनी केलेली किंवा इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याने केलेली वैद्यकीय देखभाल आणि त्यांना अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता व फि आणि त्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्यांचा प्रवास भत्ता -**

(१) जर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे असे मत असेल की, स्वतः खेरीज आणखी कोणत्याहव्यक्तिची वैद्यकीय देखभाल आवश्यक आहे अशी रूग्णाची परिस्थिती आहे, तर तो मुंबईच्या बाबतीत महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य व सेवा संचालक, मुंबई यांच्या पूर्व-मान्यतेने आणि मुफसल भागामध्ये संबंधित जिल्हाच्या जिल्हा शल्यचिकित्सकाच्या पूर्वमान्यतेने आणि स्वतः जिल्हाशल्यचिकित्सक हाच प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल तर संबंधित विभागाच्या आरोग्य सेवा उपसंचालकाच्या पूर्वमान्यतेने ही मान्यता लेखी घेण्यात येईल.

(अ) रूग्णाला सर्वात जवळच्या शासकीय विशेषज्ञाकडे किंवा त्याच्या मते रूग्णाला ज्याची वैद्यकीय देखभाल आवश्यक असेल अशा इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे पाठवू शकेल, किंवा

(ब) जर प्रवास झेपणार नाही इतपत रूग्ण आजारी असेल तर अशा विशेषज्ञाला किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याला रूग्णाची देखभाल करण्यासाठी बोलावू शकेल.

टिप - जर पूर्वपरवानगी घेण्यामुळे विलंब होऊन रूग्णाच्या प्रकृतीस धोका पोहोचण्याची शक्यता असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास, या पोटनियमाच्या (अ) आणि (ब) मध्ये दिल्याप्रमाणे उपाययोजना करता येईल व त्याच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यास तो नंतर तात्काळ अहवाल पाठविले.

(२) पोटनियम (१) च्या खंड (अ) खाली, सर्वात जवळच्या शासकीय विशेषज्ञाकडे किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे पाठवलेल्या रूग्णास, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे त्याबाबतीतील लेखी प्रमाणपत्र प्रस्तुत केल्यानंतर, विशेषज्ञाच्या किंवा वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या मुख्यालयापर्यंत आणि तेथपासून परतीचा प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

(३) शासकीय विशेषज्ञ किंवा पोटनियम (१) खंड (ब) अन्वये बोलावलेला कोणताही इतर वैद्यकीय अधिकारी यांना प्राधिकृत देखभाल अधिकाऱ्याचे त्या बाबतीतील लेखी प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर, रूग्णाच्या जागेपर्यंत जाण्या येण्याचा प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

(४) जर शासकीय विशेषज्ञाने किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याने रूग्णाची तपासणी आपल्या रोगनिदान कक्षामध्ये (कन्सल्टिंग रूम) केली किंवा रूग्णाच्या निवासस्थानी केली तर त्याला, वैद्यकीय सल्ल्याकरीता प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेल एवढी फि देण्यात येईल.

*५. रूग्ण जेथे आजारी पडतो ती जागा म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल तेव्हा रूग्णाला आणि प्राधिकृत देखभाल अधिकाऱ्याला प्रवास भत्ता देणे.

(१) रूग्ण जेथे आजारी पडतो ती जागा म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल त्याबाबतीत-

(अ) रूग्णाला अशा मुख्यालयास येण्याजाण्याच्या प्रवासबद्दल प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

(ब) जर रूग्ण इतका आजारी असेल की त्याला प्रवास करता येणार नाही तर तो तेथे आजारी पडेल त्या ठिकाणी जाऊन प्राधिकृत देखभाल अधिकारी त्याची देखभाल करील आणि त्या ठिकाणी जाण्यायेण्यासाठी प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास राहिल.

(२) (एक) पोटनियम (१) च्या खंड (अ) खालील प्रवास भत्ताविषयक अर्जाबरोबर, वैद्यकीय देखभाल आवश्यक होती अशा अर्थाचे, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र असेल.

(दोन) पोटनियम (१) च्या खंड (ब) खालील प्रवास भत्ताविषयक अर्जाबरोबर, रूग्ण हा प्रवास करण्यास असमर्थ होता अशा अर्थाचे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र

असेल.

*६. रूग्णासह त्याची देखभाल करणारा अधिकारी आणि त्याला अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता

नियम ४ आणि ५ वैद्यकीय देखभालीसाठी रूग्णाला इतर कोणत्याही जागी प्रवास करावा लागला तर आणि वैद्यकीय देखभालीशिवाय त्याने प्रवास करणे असुरक्षित हाईल असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाटले तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी एकतर स्वतः रूग्णाबरोबर त्याच्या घरापर्यंत जाऊ शकेल किंवा इतर कोणासोबत्यास त्याच्याबरोबर पाठवण्याची व्यवस्था करू शकेल. जर हा सोबती म्हणजे शासकीय कर्मचारी असेल तर तो कामावर असताना प्रवास करित असल्याचा मानण्यात येईल आणि त्याला दैन्यावर असल्या प्रमाणे, जाण्याच्या व परतण्याच्या प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता घेता येईल आणि जर तो शासकीय कर्मचारी नसेल तर त्याला रूग्ण ज्या वर्गाने प्रवास करील त्या योग्य अशा वर्गाचे प्रत्यक्ष एकेरी भाडे किंवा तो स्वतःच्या ज्या वर्गाने प्रत्यक्ष प्रवास करील अशा खालच्या वर्गाचे भाडे मिळण्याचा हक्क राहिल.

*७. प्रवास भत्त्याचे दर -

(१) नियम ४ आणि ५ अन्वये केलेल्या प्रवासाबद्दलचा प्रवास भत्ता हा शासकीय कर्मचाऱ्यास दैन्यावर असताना अनुज्ञेय असणाऱ्या दरांनी देण्यात येईल.

(२) शासकीय कर्मचाऱ्याला स्वतःस ज्या वर्गाने प्रवास करण्याचा हक्क असेल त्या वर्गाने प्रवास करण्याचा हक्क त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तीला राहिल.

(३) रूग्णाच्या देखभालीसाठी बोलावलेल्या शासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्या व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही विशेषज्ञाला त्याच्या दर्जानुसार प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेल अशा दरांनी प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

* ८. शासकीय आणि अशासकीय रूग्णालयांमध्ये आंतररूग्ण म्हणून मोफत उपचार घेणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांने खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती -

- (१) रूग्णाला विनामूल्य उपचाराचा हक्क राहिल.
- (२) रूग्णावर एखाद्या रूग्णालयात आंतररूग्ण म्हणून उपचार होणे जरूर आहे असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाटले तर त्याबाबतीत, जेथे आवश्यक त्या उपचाराच्या सोयी उपलब्ध असतील अशा शासकीय रूग्णालयात अशा उपचारासाठी रूग्णाला पाठविण्यात यावे. अशा रूग्णालयात विनामूल्य उपचार मिळण्याचा रूग्णाला हक्क राहिल.
- (३) जेथे रूग्ण आजारी पडेल त्या जिल्ह्यातील शासकीय रूग्णालयात आवश्यक त्या सोयी उपलब्ध नसतील किंवा जेथे रूग्ण आजारी पडेल त्या ठिकाणी शासकीय रूग्णालयात जागा नसेल किंवा उक्त रूग्णालयाच्या कर्मचारी वर्गात ज्यादा तान पडत असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी संबंधित जिल्हा शल्यचिकित्सकाच्या पुर्व मान्यतेने आणि जिल्हा शल्यचिकित्सक हा स्वतःच प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल त्याबाबतीत, संबंधित विभागाच्या (Division) आरोग्य उपसंचालकाच्या पुर्वमान्यतेने ही मान्यता लेखी घेण्यामुळे विलंब लागून रूग्णाच्या आरोग्याला धोका पोहोचत नसेल तर ती लेखीच घेण्यात येईल. जेथे जरूर तो उपचार पुरवणे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या मते शक्य असेल अशा ठिकाणच्या किंवा त्या ठिकाणाजवळच्या (मग ते ठिकाण जिल्ह्याबाहेरचे असले तरी चालेल) शासकीय किंवा अशासकीय रूग्णालयात रूग्णाला पाठवील.
- (४) शासकीय रूग्णालयात उपलब्ध नसणारे विशेष प्रकारचे उपचार पुरविणाऱ्या अशासकीय रूग्णालयात एखाद्या रूग्णाला पाठवणे त्याच्या हिताच्या दृष्टीने अत्यंत आवश्यक आहे असे प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्यास वाटले तर त्याबाबतीत तो मुंबईमध्ये महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य सेवा संचालकाच्या पुर्वमान्यतेने आणि मुफसल क्षेत्रात, संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा शल्यचिकित्सकाच्या पुर्वमान्यतेने आणि जिल्हा शल्यचिकित्सक हा स्वतःच प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल त्याबाबतीत, संबंधित विभागाच्या आरोग्य सेवा उपसंचालकाच्या पुर्वमान्यतेने ही मान्यता लेखी घेण्यामुळे विलंब लागून रूग्णाच्या आरोग्याला धोका पोहोचत नसेल तर ती लेखीच घेण्यात येईल. विशेष उपचारांसाठी शासनाने मान्यता दिलेल्या सर्वातजवळच्या अशासकीय रूग्णालयातील रूग्णाला पाठवील.
- (५) पोटनियम (१), (२), (३) आणि (४) अन्वये जो उपचार विनामूल्य मिळण्याचा हक्क शासकीय कर्मचाऱ्याला किंवा त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तीला असेल त्या उपधारासाठी त्याने खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची प्रतिपूर्ती, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे जरूर ते प्रमाणपत्र आणि त्याच्या मागणीच्या ऋषियर्थ प्रमाणके सादर केल्यानंतर, त्याला करण्यात येईल. परंतु प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेल एवढ्याच रकमेची शासन प्रतिपूर्ती करील.

* ९. रूग्णाच्या निवासस्थानी उपचार करणे -

(१) योग्य ते शासकीय रूग्णालय नाही किंवा दूर अंतरावर आहे किंवा त्याच्या आजार तिंत्र स्वरूपाचा आहे या कारणास्तव प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या मते रूग्णावर नियम ८ च्या पोटनियम (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे उपचार करता येत नसतील तर रूग्णाच्या निवासस्थानी उपचार देता येईल.

(२) जेव्हा पोटनियम (१) अन्वये रूग्णावर त्याच्या निवासस्थानी उपचार करण्यात येईल तेव्हा त्याला नियम ८ च्या पोटनियम (२) अन्वये विनामूल्य असा जो उपचार मिळण्याचा हक्क प्राप्त झाला असता त्या उपचाराच्या खर्चाइतकी रक्कम, अशा उपचारावर त्याने केलेल्या खर्चादाखल मिळण्याचा हक्क राहिल, मात्र आहारावरील खर्च यातून वगळण्यात येईल आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आणि प्रमाणके सादर करावी लागतील.

(३) पोटनियम (२) खाली अनुज्ञेय असणाऱ्या रकमांची मागणी करताना, पुढील गोष्टी नमूद करणारे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे लेखी प्रमाणपत्र मागणीबरोबर पाठवण्यात येईल.

(अ) पोटनियम (१) मध्ये उल्लेख केलेले मत असण्याची कारणे; आणि

(ब) पोटनियम (२) मध्ये उल्लेख केलेल्या उपचाराचा खर्च.

* १०. औषधे पुरवणे आणि शासकीय दवाखान्यात आणि रूग्णालयात उपलब्ध नसलेल्या औषधांच्या रकमेची प्रतिपूर्ती करणे.

प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने विहित केलेली सर्व औषधे शक्यतोवर रूग्णावर जेथे उपचार करण्यात येईल त्या ठिकाणच्या शासकीय रूग्णालयातून किंवा दवाखान्यातून देण्यात येतील. परंतु, जेव्हा एखादे औषध, लस, रक्तजल किंवा इतर उपचारविषयक पदार्थ अशा रूग्णालयात सर्वसाधारणपणे उपलब्ध नसतील तेव्हा शासकीय कर्मचारी ती प्रथम खरेदी करू शकेल आणि नंतर त्याला, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आणि जरूर ती प्रमाणके सादर केल्यानंतर शासनाकडून त्याची पुतिपूर्ती केली जाईल.

टिप - जे पदार्थ औषधे नसून प्रामुख्याने अन्नाच्या स्वरूपाचे, शक्तिवर्धके (टॉनिके) किंवा प्रसाधनविषयक पदार्थ आहेत त्यांच्या खर्चाची प्रतिपूर्ती या निमाखाली अनुज्ञेय नाही. हे पदार्थ अन्नविषयक पदार्थ, शक्तिवर्धके (टॉनिके) किंवा प्रसाधनविषयक पदार्थ आहेत की नाहीत हे ठरवण्यासाठी भारत सरकारने आपल्या कर्मचाऱ्यांकरीता तयार केलेल्या यादीचा अवलंब करण्यात येईल.

* ११. वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीच्या मागण्या सादर करणे -

(१) या नियमांखाली अनुज्ञेय असणाऱ्या प्रतिपूर्तीच्या सर्व मागण्या, संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याच्या नियंत्रक प्राधिकार्याकडे, वैद्यकीय देखभाल किंवा उपचार पूर्ण झाल्यापासून एक वर्षाच्या आत, सादर करण्यात येतील आणि त्या संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याचे भत्ते व मानधन ज्या लेखाशीर्षाखाली खर्ची घालण्यात येत असेल त्याच लेखाशीर्षाखाली खर्ची घालण्यात येतील.

- (२) संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या प्रवासभत्ता बिलांवर प्रतिस्वाक्षरी करण्यास सक्षम असणारे नियंत्रक प्राधिकारी प्रतिपूर्तीच्या सर्व मागण्यांवर प्रतिस्वाक्षरी करतील. अशा सर्व मागण्यांच्या पृष्ठार्थ आवश्यक ती बिले, प्रमाणके, प्रमाणपत्रे इत्यादी सादर करण्यात येतील. नियंत्रक प्राधिकारी प्रतिस्वाक्षरी करण्यापूर्वी या मागण्या नियमानुसार अनुज्ञेय आहेत याविषयी आपली खात्री करून घेतील.

***१२. वैद्यकीय देखभालीच्या संबंधात केलेला परंतू त्यात समाविष्ट न केलेला सेवांवरिल खर्च -**

- (१) या नियमानुसार विनामूल्य वैद्यकीय देखभाल व उपचार मिळण्याचा हक्क असणाऱ्या रूग्णाच्या वैद्यकीय देखभालीच्या किंवा उपचाराच्या संबंधात केलेल्या सेवांवर केलेला परंतू त्यात समाविष्ट न होणारा खर्च प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी ठरवील व तो खर्च रूग्णाकडून भरण्यात येईल.
- (२) वैद्यकीय देखभाल किंवा उपचार यात एखाद्या सेवेचा समावेश होतो किंवा नाही असा कोणताही प्रश्न उपस्थित झाला तर तो महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य सेवा संचालकांकडे विचारार्थ पाठवण्यात येईल व आरोग्य सेवा संचालक आवश्यक वाटेल तर तो शासनाकडे पाठवीन.

शासनाचा

निर्णय अंतिम राहिल.

***१३. मोफत वैद्यकीय देखभालीसाठी उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश आणि ओरिसा यांच्या शासनाची परस्पर व्यवस्था -**

महाराष्ट्र शासनाने, उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश आणि ओरिसा यांच्या शासनांशी त्या त्या शासनांच्या रूग्णालयांमध्ये शासकीय कर्मचाऱ्यांची वैद्यकीय देखभाल व त्यांच्यावर उपचार विनामूल्य करण्यासंबंधी पुढील शर्तीवर आपसात व्यवस्था केली आहे.

- (१) एका शासनाचा कर्मचारी इतर राज्यांच्या प्रदेशात कामासाठी राहिला असेल किंवा प्रवास करित असतांना आजारी होईल अशाच अशाच बाबतीत विनामूल्य वैद्यकीय उपचार (विशेष औषधांचा खर्चवगळून) मर्यादित राहतील.
- (२) शासकीय कर्मचारी रजा घेऊन अन्य कोणत्याही राज्यात जातील अशा बाबतीत किंवा स्वतःच्या निवडीनुसार विशिष्ट वैद्यकीय अधिकार्याचा सल्ला घेण्यासाठी किंवा विशिष्ट संस्थेत उपचार करून घेण्यासाठी प्रवास करील त्याबाबतीत ही व्यवस्था लागू होणार नाही.

***१४. कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या -**

ज्यांना ३ पेक्षा कमी मुले असतील अशा कुटुंबांनी ३ जिवंत मुलांइतके आपले कुटुंब मर्यादित ठेवलेले नसेल किंवा त्यांना ३ पेक्षा जास्त जिवंत मुले असतील अशा कुटुंबांनी आपले कुटुंब सध्या आहे एवढेच मर्यादित ठेवलेले नसेल अशा कुटुंबांना, वरील नियमानुसार शासकीय कर्मचाऱ्यांना आणि त्यांच्या कुटुंबांना मिळणाऱ्या विनामूल्य वैद्यकीय, उपचारासंबंधी सवलती मिळणार नाहीत.

टिप - हा नियम १५ ऑगस्ट १९६८ पासून अंमलात आला आहे.

* १५. निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया केल्यानंतर त्या व्यक्तीला विनामूल्य वैद्यकीय उपचार अनुज्ञेय असणे -
 राज्यामध्ये कुटुंब नियोजन कार्यक्रम कार्यान्वित करण्यासाठी मंत्रिमंडळाच्या उप-समितीने दिलेल्या अहवालावर आधारित कुटुंब नियोजन कार्यक्रमाच्या संबधातील शासनाच्या धोरणानुसार, १५ ऑगस्ट १९६८ रोजी त्यांची ३ पेक्षा अधिक मुले जिवंत आहेत अशा आई वडिलांनी (स्त्री-पुरुषांनी) त्या तारखेनंतर त्यांच्या कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या आणखी वाढविली असली तरी सुद्धा, जी १५ ऑगस्ट १९६८ पुर्वी जन्मलेली आहेत अशा मुलांना वैद्यकीय सोयी मिळण्याच्या हक्कास कोणतीही बाधा येता कामा नये. आईवडीलांना तसेच ठरवून दिलेल्या मर्यादपेक्षा अधिक असलेल्या मुलांना विनामूल्य वैद्यकीय उपचारासंबंधीच्या सवलती मिळणार नाहीत. विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराच्या सोयी मिळण्याचा ज्यांना हक्क होता अशा मुलांना अनुज्ञेय असलेल्या विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराच्या सोयी मिळण्याचे चालूच राहिल. नंतर जननक्षम गटात असताना जर आईवडिलांनी (शासकीय कर्मचारी किंवा त्याची पत्नी) निर्बीजीकरणाची शस्त्रक्रिया करून घेतली असेल आणि अशी शस्त्रक्रिया जेथे करण्यात आली त्या रुग्णालयाच्या किंवा दवाखान्याच्या प्रभारी असलेल्या सक्षम वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याने तशा अर्थाचे प्रमाणपत्र सादर केले असेल तर शस्त्रक्रिया तारखे पासुन वैद्यकीय सवलती मिळण्याचा त्यांना पुन्हा हक्क राहिल. परंतु ठरवून दिलेल्या मर्यादेहून अधिक असलेल्या मुलास/मुलांना अशा सवलती मिळणार नाहीत.

१५. अ. मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी कर्मचाऱ्यास अपात्र ठरवण्यात आल्यानंतर, त्याने निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया करून घेतल्यास, त्यानंतर त्यास मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी पात्र ठरवणे -

शासकीय कर्मचाऱ्यास मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी अपात्र ठरवण्यात आल्यानंतर, त्याने निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया करून घेतल्यास, उक्त कालावधीत वैद्यकीय देखभालविषयक नियमांचा कोणत्याही प्रकारे भंग झालेल्या नसल्या, त्या शासकीय कर्मचाऱ्यास आणि त्यांच्या विवाहसाथीस (स्पाऊस) त्यास वरिलप्रमाणे अपात्र ठरविण्यात आल्याच्या तारखेपासून मोफत वैद्यकीय उपचार मिळण्याचा हक्क प्राप्त झाल्याने समजण्यात आले पाहिजे.

* १६. निकडीच्या परिस्थितीमध्ये खाजगी रुग्णालयांमध्ये केलेले आंतर उपचार, परदेशात केलेले उपचार, विशेषतज्ञांनी केलेले उपचार आणि त्यांची प्रतिपूर्ती साधनसामुग्री आणि उपयंत्रे यावरिल खर्चाची प्रतिपूर्ती -

(१) शासकीय कर्मचाऱ्याने २३ विशेष आजारांच्या बाबतीत निकडीच्या परिस्थितीमध्ये काही प्रमाणात खाजगी रुग्णालयांमध्ये घेतलेल्या आंतर उपचारांकरीता त्याने केलेल्या वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्ती हक्क आहे.

शासन निर्णय, क्रमांक एमएजी-१०८१/४९०७/पिएच-९ए, दि.१९/१०/८३ च्या परिच्छेद ३ मध्ये नमूद केलेल्या दरांनुसार शासकीय रुग्णालयातील शुश्रूषालयीन दराच्या ५० टक्के रकम वसूल करून "रुग्णालयात ठेवण्यावर" (हॉस्पिटलायझेन) झालेल्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्यात आली पाहिजे.

या उपचाराच्या वैद्यकीय प्रतिपूर्तीच्या मागण्या परिशिष्ट चार आणि पाच मधील 'क' व 'ड' ह्या विहित नमुन्यामध्ये सादर करण्यात आल्या पाहीजेत.

- (२) राज्य शासकीय रूग्णालयांमध्ये ज्या रोगांसाठी अद्यापि पुरेशा सोयी नाहीत अशा दिनांक २९/४/८५ च्या शासन निर्णय जादा दाखल केलेल्या पुढील आजारांच्या बाबतित, राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांना स्वतःला दिनांक २९/४/१९८५ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद ५ मधील सूचना दिलेल्या खाजगी रूग्णालयांमध्ये विशेष तज्ञाकडील उपचाराचा फायदा घेता येईल.

- (१) उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी)
- (२) मूत्रपिंड रोपण
- (३) रक्ताचा कर्करोग
- (४) हृदयावरिल शस्त्रक्रिया

अशा प्रकारबामध्ये प्रवासावरिल खर्च वगळता, ज्या रूग्णालयामध्ये उपचार घेण्यात आले अशा संबंधीत रूग्णालयाने आकारलेल्या संपूर्ण खर्चाची प्रतिपूर्ती करून देण्यात आली पाहीजे.

- (३) ज्या आजारांसाठी भारतात उपचारासाठी ज्या सोयी व्यापक प्रमाणात सुस्थापित झालेल्या नाहीत आणि आजारासाठी जे विदेशी उपचार उपलब्ध असल्याचे समजण्यात येते अशा सोयीसाठी, संचालक, आरोग्य सेवा यांच्या अध्यक्षतेखालील संमीतीने निश्चित केलेल्या आजारांच्या बाबतीत वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीस परवानगी देण्यात आलेली आहे. ही प्रतिपूर्तीची रक्कम असे उपचार भारतात मुंबई येथील बाँम्बे हॉस्पिटलमध्ये घेण्यात आले असते तर जो खर्च आला असता त्या खर्चाएवढी मर्यादीत असावी. अशा प्रकरणांमधील विमान प्रवासाच्या भाड्याच्या खर्चाची प्रतिपूर्ती संबंधीचा विचार करण्यात येणार नाही. अशी अपवादात्मक प्रकरणे शासन निर्णय क्रमांक एमएजी-१०८४/४१५७/सीआर-१५६/पीएच-९ए, दिनांक २९/४/८५ च्या परिच्छेद १ (३) मध्ये नमूद केलेली आहेत.
- (४) शासकीय कर्मचाऱ्याने घेतलेल्या उपचारासाठी ज्यांची अत्यंत आवश्यकता आहे अशी किंमती उपयंत्रे व साधनसामुग्री खरेदी करण्यावर झालेल्या खर्चाच्या प्रतिपूर्तीस परवानगी देण्यात आली आहे.
- (५) टाटा रूग्णालयामध्ये कर्क रोगावर केलेल्या उपचारांसाठी झालेल्या संपूर्ण खर्चाची प्रतिपूर्ती चालू ठेवण्यात आली पाहीजे. तथापी उपचारासाठी रूग्णालयात ठेवण्यावर (हॉस्पिटलयाझेसन) झालेला खर्च-पोटनियम (१) मध्ये नमूद केल्या प्रमाणे विनियमित करण्यात येईल.

१७. वैद्यकीय प्रतिपूर्तीच्या पुर्वीच्या पद्धतीचे सुलभीकरण -

शासकीय कर्मचाऱ्याला वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती मिळण्यास होणारा विलंब टाळण्यासाठी वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची पुर्वीची कार्यपद्धती सुलभ करण्यात येत आहे. प्रमाणकांवर प्राधिकृत वैद्यकीय

देखभाल अधिकान्याने प्रतिस्वाक्षरी करण्याची आवश्यकता नाही.

प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी नमुना (यथास्थिती) "अ" किंवा "ब" मध्ये प्रमाणत्र देईल आणि त्या प्रमाणपत्राच्या आधारे, शासकीय कर्मचारी बाजारातून औषधे व उपयंत्रे खरेदी करू शकेल आणि त्या खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची मागणी, परिशिष्ट 'दोन' आणि 'तीन' मध्ये दिलेल्या नमुना 'अ' किंवा 'ब' मध्ये प्रमाणकासह सादर करू शकेल.

***१८. हृदय शस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड रोपण शस्त्रक्रिया, रक्ताचा कर्करोग आणि उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी) यांसाठी आगाऊ रक्कम देण-**

शासकीय कर्मचाऱ्यांना, हृदय शस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड रोपण शस्त्रक्रिया, रक्ताचा कर्करोग आणि उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी) यांच्या बाबतीत उपयंत्रे आणि किंमती औषधे खरेदी करता येण्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्यांना सहाय्य देण्यासाठी रूपये ४५,००० एवढी आगाऊ रक्कम, किंवा उपयंत्रे आणि किंमती औषधे यावरील प्रत्यक्ष खर्च यापैकी जो कमी असेल तेवढ्या खर्चाची रक्कम मंजूर करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या नावाने व आदेशानुसार,

शासनाचे सचिव.

